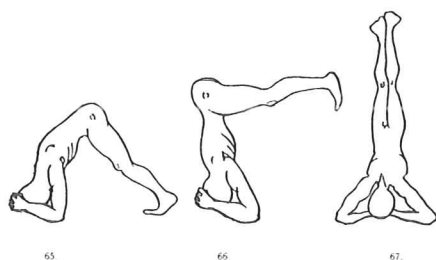

Ambachtsman in menselijk gedrag

In elke voorstelling die vandaag gemaakt wordt zit wel een of ander facet dat schatplichtig is aan Grotowski.

Pol Arias over de meester.

Jerzy Grotowski, 1933-1999

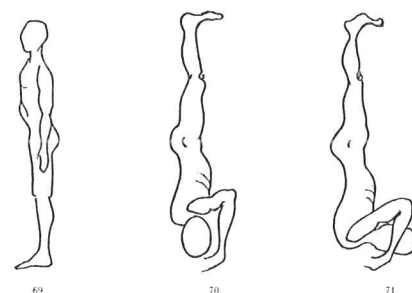
‘Grotowski is uniek. Waarom? Omdat – voor zover ik weet – niemand anders ter wereld, niemand sinds Stanislavski, de aard, het fenomeen en de betekenis van het acteren en de aard en wetenschap van de mentale-fysieke-emotionele processen van het acteren zo diepgaand en volledig heeft onderzocht als Grotowski...’

Dat schrijft Peter Brook in 1968 in zijn voorwoord bij het boek *Naar een sober theater* (Uitgeverij International Bookshop). En over de acteurs, nadat die twee weken lang met Grotowski gewerkt hadden, wist Brook te melden: ‘Iedere acteur kreeg een aantal schokken te verwerken. Hij kwam zichzelf tegen toen hij geconfronteerd werd met eenvoudige, onontkoombare uitdagingen. Hij kreeg zicht op zijn eigen uitvluchten, trucs en clichés. Hij voelde iets van zijn eigen onuitputtelijke, nog niet aangeboorde bronnen. Hij werd gedwongen zich af te vragen waarom hij eigenlijk acteur was geworden... Hij merkte dat ergens in de wereld acteren een kunst van absolute toewijding is, op een totale manier, alsof de acteurs tot een kloosterorde behoorden. Hij merkte dat de nu

afgezaagde frase van Artaud “wreed voor mijzelf” ergens op deze wereld voor een handvol mensen, een echte, complete manier van leven is.’

Meer dan dertig later, in maart 1997, gaf Jerzy Grotowski in het theater van Peter Brook in Parijs zijn eerste les als kersvers lid van het fameuze Collège de France. Slechts vijftig professoren worden daarin opgenomen. Hij kreeg de leerstoel theaterantropologie. Intussen was hij Frans staatsburger geworden. ‘Ik ben geen geleerde, geen wetenschapper. Wellicht een kunstenaar. Ik ben een ambachtsman in één domein: het menselijk gedrag in omstandigheden die het dagelijkse overstijgen.’ Zo begon hij zijn les die hij illustreerde met filmbeelden van een voodoodanseres in trance. Terloops verwees hij naar het Indische, Japanse en Chinese theater. Maar ook naar Stanislavski: ‘Mijn werk is begonnen waar het zijne is opgehouden bij zijn dood.’

Dat echte werk begon in zijn eigen land Polen, in 1959, toen hij met zijn vriend, de criticus en dramaturg Ludwik Flaszen, in het stadje Opole zijn Teatr 13 Rzedow (Theater van de Dertien Rijen) oprichtte. Hij maakte er voorstellingen maar ging ook veel op reis. In Moskou was hij vooraf al gaan studeren bij een gewezen medewerker van Vaktangov en Stanislavski. Hij trok naar China, Centraal-Azië, het Midden-Oosten, Parijs, Avignon maar ook naar het Berliner Ensemble. Hij leerde Sanskriet lezen. In 1965 verhuisde het gezelschap naar Wrocław. Voortaan heette het *Theater Laboratorium. Instituut voor onderzoek inzake acteerkunst*. In totaal maakte hij een tiental voorstellingen. Na 1970 stopte hij met regisseren. Toch bleef hij voortwerken met zijn acteurs en met de vele gasten die op stage kwamen vanuit de

hele wereld. In 1981 vertrok hij in ballingschap. In 1984 werd het gezelschap opgeheven en werd Grotowski een levende legende.

Brulin en Marijnen

Toevallig was Tone Brulin in 1963 aanwezig op een theatercongres in Polen. Al even toevallig kwam hij met enkele deelnemers aan dat congres terecht op een voorstelling van Grotowski. De onthutsing bij deze theatermensen was enorm. Tien jaar na zijn dood bepaalde Brecht nog altijd de vernieuwing in het theater. Toch was er al een toename aan lichamelijke expressie te bespeuren bij gezelschappen als het Living Theatre en het Open Theatre. Maar hier gebeurde iets totaal anders. Er werd gedisciplineerd en toch via improvisatie gebruik gemaakt van het lichaam en de stem, er werd met ruimte gewerkt en met tekstmontages. En dat gebeurde op een ascetische wijze en met uiterst sobere middelen. Dit was theater dat aan ritueel deed denken en een therapeutische werking had.

Meteen werd Grotowski door festivals bin-